

Ауторка дугује захвалност:

породици Гаталовић и наследницима
Љубе Ивановића на изузетној
сарадњи и указаном поверењу;

колегама из Народне библиотеке
Србије који су допринели
реализацији ове изложбе, посебно
Звонимиру Ратковићу на ручној
изради туба и нотеса;

Љубици Алемпијевић (рођ. Томин),
којој је посвећена изложба, каталог,
као и целокупан концепт сувенира.

Успомене Куће књиге или Био(библио)графски објекти

Ауторка изложбе и каталога,
концепта и дизајна сувенира
Нађа Стојковић-Јовановић

Народна библиотека Србије
Београд 2021

Изложбом „Успомене Куће књиге или Био(библио)графски објекти” представљају се експонати из богатих колекција Народне библиотеке Србије, као и сувенири који их промовишу на посебан начин.

Интегрални концепт сувенира, планиран као организовани систем информација о културној баштини одговара логици хипертекста, а сваки предмет представља потенцијални линк текста у тексту.

Циљ је презентација фондова Народне библиотеке Србије без временских и просторних ограничења.

Баштина, истовремено лична и друштвена ствар, „је активно сећање и живо трошење искуства, заправо – незаборављена мера животних вредности”,¹ а чување од заборава – чување сећања на искуство контекста о коме сведочи неки његов материјални носилац.²

С обзиром на то да се Народна библиотека може посматрати као својеврстан музеј књиге и некњижне грађе, аналогија куће и књиге³ се може проширити на целокупну библиотечку грађу. Изложба је позив на обилазак сваке „куће” не само споља, већ кроз упознавање са детаљима ентеријера, уживање у атмосфери и осећај да је то место у коме се треба задржати или му се враћати.

У складу с тим, шетња кроз изложбену поставку је равноправни обилазак страница књига, као и цртежа, слика и фотографија кућа (виђених и замишљених, *без предрасуда у корист стварног*).

Посебна пажња је посвећена експонатима као биографским објектима.

Појам „биографски објекти” је позајмљен из антропологије и односи се на предмете који постају средство за наративну конструкцију сопства.⁴

Предмети представљају изасланике особа, које уместо директно, приче о себи пројектују у предмете које су израђивали и користили и на тај начин откривају базичне културне идеје (и о предметима и о особама).

Животне историје особа комплексно су испреплетене са историјом предмета, на основу предмета се у друштвеном контексту могу формирати идентитети и биографије.

Осим директно, предмети говоре о особи или у име особе, и метафорички и метонимијски, а посебно значење има размењивање предмета.

Дефиниција аутобиографије као „метафоре о сопству”,⁵ у комбинацији са чињеницом да наратори предмете користе аутобиграфски (узимајући у обзир различитост која постоји између живота који се живи, доживљава и прича), може дати за право проширивање познатог става да књиге писане ко зна о коме и ко зна зашто постају аутобиографија⁶ у констатацију да књиге које се читају, гледају или на било који начин тичу рецепијента, постају аутобиографија.

„Биографски објекат” се намеће као сведок функционалног јединства свог корисника, искуства претвореног у материјалну ствар.

Предмети имају веома велики значај како за индивидуално складиштење биографског памћења тако и за колективну презентацију прошлости.

Јавно схватање прошлости комплексно се презентује кроз предмете, а „личне” и „јавне” ствари се различито понашају у времену и простору.

Границе између особа и предмета могу бити замагљене и померљиве, а власници везани афективно, традиционално или лично.

Потрага за предметом љубави је тема која се прожима са темом биографија⁷.

Љубав се често приказује кроз представу поседовања, а ствари које циркулишу резонирају на различитим нивоима.

У вези са овим, значајно је поменути и мишљење да питање *колико се може волети књига*⁸ постаје све битније код рецепијената.

Критичари индустријског доба и његових последица утврдили су да је осећање привлачности у односу на „предмет, објекат, ствар” примарна детерминанта човековог стања.

Предмети које човек сакупља и којима се окружује (у бодријаровском кључу разоткривања света симулације и симулакрума) постају знак, чиме престају да буду ствар по себи, а колекционирање радња са потребом да „своју стварност учинимо видљивом”⁹.

⁵ У сада већ класичном чланку из 1972. литерарног критичара Џ. Олнија (James Olney).

⁶ „Књиге чудно дишу. Књиге у којима сте писали ко зна о коме и ко зна зашто, накнадно постају ваша аутобиографија” – Милорад Павић.

⁷ Занимљиво је увођење „хермафродитсва” као почетног стања у родној конструкцији код Малинежана.

⁸ Милорад Павић, *Роман као држава и други огледи* (Београд: Плато, 2005).

⁹ Angelina Milosavljević, nav. delo, 13.

¹ Dragan Bulatović, „Muzealizacija stvarnije budućnosti. Baština i resurs”, *Muzeji* 2, 2009: 8.

² Angelina Milosavljević, „Starinarenje kao heritološka disciplina. Između impulsa i koncepta”. У *Традиционално и савремено у уметности и образовању*, уредници Драгана Цицовић Сарајлић, Вера Обрадовић, Петар Ђуза. (Косовска Митровица: Факултет уметности Универзитета у Приштини, 2018), 12.

³ Александар Генис о могућностима читања књига Милорада Павића.

⁴ Ценет Хоскинс (Janet Hoskins) разрађује концепт „биографских објеката” на примеру мале заједнице Коди у југоисточној Индонезији.

Колекционарство се дели на три типа:¹⁰

- 1) Систематско сакупљање збирки (попут музејских)
- 2) Колекционарско склањање предмета из његовог културног и историјског контекста и редефинисање у складу са сопственим нахођењем (фетишизам)
- 3) Сакупљање предмета због моћи да прошлост пренесе у будућност, без настојања колекционара да узурпира његов културни и историјски идентитет (сакупљање сувенира)

Овом изложбом су обухваћена два типа колекционарства. Експонати из богатих фондова НБС представници су првог систематског, институционалног сакупљања, док су сувенири који интимност сопственог искуства легитимишу потрагом за предметима свакодневне употребе представници трећег типа (сувенири донедавно нису заслуживали место репрезентативних сведока прошлости, али им убрзани технолошки раст све снажније убризгава везу са људскошћу).¹¹

Ова чињеница нас на неки начин асоцира на две категорија слика у историји уметности које Норман Брајсон (Norman Bryson) описује античким терминима *мегалографија* и *ропографија*. Док се мегалографија заснива на изузетном и наративном (представама од изузетног значаја), ропографија се окреће материјалном, стварном мноштву (представама обичних предмета). Заиста је тешко решити се ових вредносних судова, тим пре што се јавни и приватни нивои вреднују по истом принципу: изузетног и безначајног.¹²

Али, ти „безначајни” предмети доживљавају обрт када им се прида вредност сведочанства. Предмет је сведок искуства, а поистовећивање подразумева искуство употребљивости.

Овде се можемо сетити Хајдегеровог питања шта је стварно што се налази у некој ствари, у њеној суштини која се исцрпљује у њеном облику који носи значења употребљивости.¹³ Хајдегер указује да ствари, предмети опажају и трансцендирају, „трансценденција надмашује опажање предмета”.¹⁴

Предмети који су добили смисао спознаја, који су извор информација, *више нису предмети већ суштинске особине*, носе значење, садржај.¹⁵

Овде би било добро сетити се и Мајнонгове *теорије предмета* која има за циљ разматрање света у његовом тоталитету. Поред физичких и психичких, Мајнонг издваја и трећу групу *идеалних предмета* до којих долази промишљањем везе између интенционалности и трихотомије чин-садржај-предмет. *Чин* је психички доживљај који упућује на предмет, *садржај* је аспект психичког садржаја који се мења или је константан (нема чина без садржаја), *предмет* је екстраментални референт дат независно од чињенице да ли је представљен или није.¹⁶ Сходно логици трихотомије чин-садржај-предмет, постојање представа ових предмета повлачи за собом и постојање садржаја као дела те представе.

Мајнонг уводи идеју о зависности неких предмета од других појмом *предмета вишег реда* који тумачи као односе. На примеру предмета вишег реда Мајнонг објашњава појам опстојања. Копија личи на оригинал, копија и оригинал *постоје*, док сличност не постоји на исти начин као оригинал и копија која *опстоји*. Битак тумачи на два начина – као *постојање*, временски одређено биће и као *опстојање*, атемпорално биће.¹⁷

Када говоримо о организацији знања у контексту библиотечких класификационих система, у Народној библиотеци Србије се примењују предметна класификација и универзална децимална класификација (УДК).

Свенонијус наглашава значај система у језицима предметне класификације – коришћењем предметних језика информација се трансформише у знање. „Тада предметни језик и сам представља знање”.¹⁸

„Информација, људском активношћу, прераста у ‘мета’ (језик, податак, онтологију), у знање. Тиме, на крају, ова помало необична активност именовања предмета/тема постаје активност креације у најопштијем смислу те речи: њоме се ствара један свет који је, у односу на онај ‘реални’, изоморфан, али који својом уређеношћу и искључивањем случаја ‘реалном’ свету сугерише или чак намеће правила и вредности.

То што у низу познатих метафора важи за библиотеке, још непосредније важи за саме класификационе ‘универзуме знања’.”¹⁹

¹⁰ Исто

¹¹ Исто, 25.

¹² Исто, 12

¹³ Martin Hajdeger, *Poljski put*, Čačak, Dom kulture, 1992. (posebno 13–21); Martin Hajdeger, *Šumski putevi*, Beograd, Plato, 2004.

¹⁴ Исто, 26.

¹⁵ Исто, 29.

¹⁶ Ivo Kara-Pešić, „Ontolog široke ruke: teorija predmeta Aleksijusa Majnonga“ . *Theoria* god. 53, br. 2 (2010): 23.

¹⁷ Пасел (Bertrand Rusell) тврди да поимање неког термина гарантује присутност битка – биће/битак својствено је свему што се може именовати, док је постојање својствено само неким бићима, конкретним индивидуама.

¹⁸ Svenonijus Ilejн, *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, prev. Lj. Kovačević (Beograd: Clio, 2007), 175.

¹⁹ Небојша Ковачевић и цитира Марију Карданову: „Свет књига постепено се укључивао у реални свет подвргавајући овај последњи систематизацији, класификацији и вредносној анализи”, стр 15.

Предметном класификацијом утврђује се конкретан садржај публикације – додељена одредница (или предметна рубрика) исказује конкретну тему.

Одреднице-дескриптори по савременој терминологији представљају једну од „приступних тачака”. Ова промена терминологије идеју одреднице-дескриптора смешта у шири контекст новог света информација, база података и, пре свега, говора о новим врстама библиографских објеката.²⁰

„Сами библиографски објекти (или, традиционално речено, предмети/теме), данас су, као мисаони ентитети – не као терминолошки концепти, већ као нове, животне чињенице – разумљивији и мање апстрактни него некада. Они нису више само један одређени тип платонистичких, издвојених објеката у неком скривеном и помало мистичном свету библиографског описа, већ су објекти наше свакодневице. Као што се иза неке предметне одреднице налазио претпостављени низ библиографских јединица које су упућивале на стварне, физичке јединице (књиге, чланке), тако иза приступне тачке, кроз свет метаподатака, приступамо неким ентитетима, манифестацијама, догађајима, који, премда мање ‘материјални’ у традиционалном смислу, можда још више учествују у нашем животу и одређују га.”²¹

Предметни каталог је систем информација о предметном садржају докумената које улазе у фонд библиотеке. Систем је отворен јер дозвољава увођење нових термина, замену постојећих израза новим терминима, раздвајање одредница исказаних терминима различитог значења или хомонимима. Одреднице су лексикографски сређене, са успостављеним логичким везама. Попис одредница-дескриптора шири се како пододредницама тако и линеарно и хијерархијски.

Тезаурус²² је алфabetски сређен попис дескриптора који даје и њихове хијерархијске и асоцијативне везе, везе дескриптора са недескрипторима (неусвојеним одредницама), као и попис пододредница коришћених уз одговарајуће одреднице, за одређивање аспекта утврђеног садржаја. Тезаурус одређене научне области²³ разрађује и утврђује терминологију те области.²⁴

20 Небојша Ковачевић „Увод у други (нови) живот једног приручника”. У *Предметна класификација – предметни каталог* Љиљана Брковић, 2. измењено и допуњено изд. Напомене уз текст, прилагођавање и избор примера Драгиња Витковић и Нађа Стојковић-Јовановић (Београд: Народна библиотека Србије, 2018), 11.

21 Исто, 13.

22 Реч *тезаурус* изведеница је из латинског језика и новолатинске речи *thesaurus* која је настала од грчке речи *θησαυρός*, *thesauros* – складиште, ризница, благо, драгоценост.

23 Ауторка изложбе је ауторка тезауруса за костимографију.

24 Милица Црвчанин, *Тезаурус за ликовне уметности* (Београд: НБС, 1983), 10.

Разлика између речника и тезауруса најчешће се тумачи као разлика између абецедног и концептуалног приступа. Речник даје значења речима, а тезаурус нуди адекватне појмове.

Интегрални концепт сувенира плод је класификаторске праксе, комплетног континуираног увида у колекције и базу података Народне библиотеке Србије, практичног уметничког, као и теоријског интердисциплинарног образовања.²⁵ Овакав ауторски концепт сувенира **суштински се разликује од скупа предмета са принтовима мотива из фондова. Може се направити аналогија са разликом између кључних речи и тезауруса, где су јасне хијерархијске, линеарне и асоцијативне везе**, те што су чвршће позициониране, остављају могућност шире надградње коју систем може да обезбеди. Логика интегралног концепта сувенира блиска је и хипертексту. Концепт и дизајн је заснован на коришћењу најрепрезентативнијих узорака грађе, према различитим критеријумима.

Сувенири су подељени у више колекција – стална колекција према збиркама и тематске колекције у складу са културним програмима (изложбама, манифестацијама, издавачком продукцијом и сл.). У идеалном случају редослед сувенирске презентације фондова се може хронолошки поклопити са њиховим приказивањем на изложбама, али углавном није тако. Због тога је значајна јасна слика међусобних односа колекција и догађаја како би се урадили адекватни сувенири који се уклапају у ширу целину. То није коначна поставка, већ основ (темељ) за нове колекције, тј. њихове презентације. Систем подразумева флексибилност – отвореност у свим правцима, али не произвољност, већ јасну логику у складу са суштином сваког презентованог узорка грађе. У дугорочном плану развоја овог концепта је и презентација савременог стваралаштва од посебног значаја, узимајући у обзир да се наслеђе односи и на алтернативне правце. Концепт подразумева међуинституционалну сарадњу, како између установа културе од националног значаја тако и шире повезивање са креативним индустријама. На различитим нивоима сарадње значајна су и приватно-јавна партнерства.

Интегрални концепт сувенира, планиран као организовани систем информација о културној баштини, представља визуелно и логички усклађену, препознатљиву целину с поштовањем специфичности збирки, као и сваког експоната појединачно. У том смислу, посебна пажња је посвећена односу старог и новог (свим значењима „старог” и „новог”), целине и детаља, суштине и форме.

25 Ауторка изложбе је и ауторка концепта и дизајна сувенира Народне библиотеке Србије.

Сувенири немају само функцију презентације, већ и едукативну и информативну (различитих циљних група на различитим нивоима). Овај концепт сувенира обухвата и више облика културног туризма – туризам баштине (heritage tourism), уметнички туризам (art tourism) и све популарнији креативни туризам (creative tourism). Сувенири су „искуствена роба” чија се основна дефиниција везује за путовања.

Позната дефиниција сувенира (од франц. *souvenir* – успомена, присећање) као предмета који се купује на путовањима за успомену на догађај, место или особу (и има аутентичност и препознатљивост), у случају сувенира Народне библиотеке Србије може се проширити на путовања која су шира од физичких, а успомене укључују и „успомене на успомене”.

Сувенири су посматрани и као „дар” и као „роба”,²⁶ где је „роба” информација, а потрошња комуникација (у складу са Бартовим и Бодријаровим виђењем-разумевањем културе као парајезичког система симбола и знака). Размена дарова тиче се и различитих система односа (а најчешће се сувенир купује ради даривања).

Како примећује Бодријар (Jean Baudrillard), ако се може избећи принцип стварности садржаја, тешко је избећи принцип стварности кода. „Мода постепено и виртуелно интегрише све знакове културе и регулише размену знакова”,²⁷ а сви смо модели, манекени, „свако је позван, сваком је наређено да на свом телу примени правила модне игре – свако је ‘чинилац’, заступник моде ...”.²⁸ Прихватајући ову тврдњу, акценат колекције је (стављен) на оно што носимо *на* и *при* себи. У складу са дефиницијом Р. Барта (Roland Barthes), предмети су разматрани као стварни, представљени и коришћени.

Сувенири, типични производи потрошачке културе, у овом случају, уместо „чаробне трансформације” нуде причу о културном наслеђу, а затим и могућност даљег истраживања.

Имајући у виду критичке теорије културне индустрије и Адорново мишљење да су елементи културне индустрије „доведени на висину времена”, где је спроведена транспозиција културе у сферу потрошње,²⁹ у концепт сувенира су укључене и Де Сертове (Michel de Certeau) тактике „субверзије”.³⁰

За разлику од типичних производа културне индустрије и реклама које обећавају оно што конзументима нипошто неће дати (како примећује Адорно „гост се мора задовољити читањем јеловника”³¹), сувенири Народне библиотеке Србије нуде рецепијентима много више од онога што су могли да очекују (дирекно доступан систем *шведских столова*³²).

Циљна група је, осим посетилаца и корисника Народне библиотеке Србије који истражују библиотечке збирке за своје потребе, проширена на „класичне модне конзументе” који ће, привучени дизајном, пожелети предмет (видети, купити или добити на поклон), а онда сазнати и одакле потиче и шта презентује. Приказивање (предмета) артефаката на овакав начин омогућава излазак на улице, и истовремено улазак у личне просторе.

Овим интегрални концепт сувенира Народне библиотеке Србије испуњава циљ – представљање богатих колекција Народне библиотеке Србије без временских и просторних ограничења.

Барт у потискивању Жеље за читањем налази улогу Библиотеке, без намере да се на било који начин оспори институција и њен значај. Библиотека је, по Бартовом мишљењу: бескрајна, без обзира на димензије, уједно и изван и изнад потражње; по правилу, уместо жељене књиге се препоручује нека друга; наспрам авантуре читања она је стварност, тиме што Жељу призива поретку; увек превелика или премала у односу на Жељу. Анализирајући разлику између простора у коме се живи и који се посећује, предлаже две различите речи: једну за књигу из Библиотеке, другу за књигу код куће. Прва је предмет дуга, а друга (зграбљена) је предмет жеље или тренутног захтева. И књига код куће није део сасвим чисте жеље: она је углавном прошла посредовање, требало ју је купити (самим тим не купити друге), али тај чин делује ослобађајуће и од тог тренутка жеља функционише – нешто је одблокирано.

Примењујући ову логику на све експонате, може се наћи допринос сувенира у контексту преношења артефаката у лични простор, у циљу промовисања библиотечке грађе.

26 Стратерн (Strathern) предлаже контраст „дара” и „робе” као реторичку стратегију, пре него чињеницу.

27 Žan Bodrijar „Moda ili čarolija koda”, *Polja* god. 37, br. 394 (1991): 442.

28 Исто, 441.

29 Teodor Adorno i Maks Horkhajmer, „Kulturna industrija”, u *Studije kulture: zbornik*, priredila Jelena Đorđević (Beograd: Službeni glasnik, 2008), 77.

30 Idiko Erdei, *Antropologija potrošnje* (Beograd: Biblioteka XX vek; Knjižara krug, 2008), 353.

31 Teodor Adorno i Maks Horkhajmer, nav. delo, 77.

32 Ако парафразирамо Павићево виђење књижевности као шведског стола и аналогije хране и књижевности, можемо додати да „шведски сто” Народне библиотеке Србије задовољава све врсте „авитаминоза”.

Како је концепт сувенира замишљен као материјални хипертекст, а сваки предмет линк текста у тексту, важно је приметити и улогу реципијента. Претраживање фондова Народне библиотеке Србије, на основу информација које нуде сувенири, може се завршити већ понуђеном информацијом на легенди, а може се наставити (преко сигнатуре, ID броја и др.) и на много начина зависно од афинитета, а првенствено од *отворености* реципијента.

Колекција се састоји од ешарпи, мајица, торби (које носимо *на себи*), слагалица, нотеса, туба и кутија, букмаркера, магнета и сл. Тубе и кутије могу бити самостални предмети или вишенаменска паковања (туба за ешарпу, мајицу, пузле; кутија за нотес, слагалице).

Мотиви преузети из фондова Народне библиотеке Србије су пажљиво укомпоновани у нову целину, водило се рачуна о визуелној атрактивности, као и суштинском значају мотива, и идеји да ће реализована колекција бити део ширег система сувенирске мреже.

Представљене колекције на изложби су део планиране сталне колекције сувенира Народне библиотеке Србије.

Логичке и просторне целине чине репрезентативни мотиви грађе распоређени према посебним збиркама Народне библиотеке Србије – Збирка рукописних књига, Збирка старе и ретке књиге, Збирка картографске грађе, Збирка фотодокумената, Уметничка збирка, Графичка збирка, Легат Љубице Цуце Сокић, Легат Милоша Црњанског **и тематска колекција** Београд.

Из **Збирке рукописних књига** су у реализованој колекцији сувенира коришћени фрагменти *Синтагме Матије Властара* из Призренског рукописа Душановог законодавства³³ писаног у другој четвртини XVI века (1525/1530), српском редакцијом старословенског језика.

Из **Збирке старе и ретке књиге** су коришћени фрагменти *Калиграфије* Захарија Орфелина, урађене по поруџбини Илирске дворске депутације у Бечу, штампане у Сремским Карловцима 1778. године. Акценат је стављен само на избор слова (иако је свака страна ове књиге бакрореза адекватна за представљање на сувенирима, у целини или деловима), како би се нагласио потенцијал збирки Народне библиотеке Србије – један фрагмент једног експоната довољан је за целу колекцију (и више њих).

33 О овој колекцији писано је у Нађа Стојковић-Јовановић, „Сувенири са мотивима из посебних збирки као вид промоције културне баштине” у *Посебне збирке у контексту заштите културног наслеђа и као подстицај културног развоја: зборник радова са међународне конференције Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије*, Београд, 2–4. октобар 2017.

Збирку картографске грађе представља карта света *Typus Orbis Terrarum*³⁴ из чувеног атласа *Atlas minor* Герхарда Меркатора (Gerardi Mercator) објављеног у Холандији 1631. године. Мотив Меркаторове карте света употребљен је с идејом да ће, као већ коришћен у модној индустрији, бити лако препознат и заинтересовати публику чињеницом да се налази и у фонду Народне библиотеке Србије.

Збирка фотодокумената представљена је фотографијом зграде Народне библиотеке Србије на Косанчићевом венцу око 1935. године.

Уметничка збирка је представљена сликом Антона Хутера, *Народна библиотека после пожара*, 1941.

Фотографија зграде Народне библиотеке на Косанчићевом венцу и слика Народне библиотеке после пожара постављене су на изложби на чеоним кубусима – као лик и одраз у огледалу, а (сувенири са) оба мотива повезују слику са свим осталим мотивима симболишући суштинску неуништивост трајања Библиотеке.

Из **Графичке збирке** су у колекцији сувенира коришћени мотиви цртежа и илустрација Љубомира Ивановића (1882–1945), који стоји на почетку континуитета модерне српске графике. У контекст ове изложбе, као и концепт сувенира у целини се многозначно уклапа – актер је и учесник првих графичких изложби у земљи и пионир „изношења” цртежа ван галерије у циљу приближавања публици, на у његово време неуобичајен начин. Ивановић је објавио издања са тематски уоквиреним колекцијама цртежа где се сликар појављује као уметник који користи средство које међу уметницима традиционално користе књижевници.³⁵ Албуми графичких мапа и цртежа представљају синтезу и ауторов избор са путовања (можда је куриозитет поменути да се у обимној заоставштини Љубе Ивановића у Народној библиотеци Србије, између осталог, налазе и туристички водичи), а илустрације се тичу свакодневног живота.

Од Легата су представљени Легат писца Милоша Црњанског и Легат сликарке Љубице Цуце Сокић.

34 Колекција је према мишљењу IFLA маркетинг секције заузела 6. место у свету (само учешће подразумева испуњено 4P’s price, product, place and promotion).

35 Славен Попара, Љиљана Башић и Марија Богдановић, *Графички олнимбус* (Београд: Народна библиотека Србије, 2016), 18. (Можемо приметити прекорачење дискурса контра од надреалиста.)

Легат Љубице Цуце Сокић, поклон-дар породице Гаталовић,³⁶ изабран је из много разлога. Осим идеје да се шира јавност упозна са (мало познатом) чињеницом да Народна библиотека Србије баштини и легате сликара, интересантан је дијалог сликар-писац у стварању уметничког дела. Имајући у виду да се опус Љубице Цуце Сокић (1914–2009) одвијао паралелно на плану штафелајног сликарства и илустровања, за сувенире су коришћене илустрације – како оне препознатљиве из дечјих часописа (које је Цуца волела, то је „занимало”)³⁷ тако и илустрације које нису типичне за њен опус (већ личе на илустрације Хуга Прата). Осим оригиналних илустрација које су репродуковане и на сувенирима, на изложби су представљени предмети из Цуциног атељеа – сликарски прибор и палета, нарови и графика *Нарови*.³⁸ Слика куће (илустрација за часопис *Змај*) спонтано се надовезује на шетњу поред париске куће „по природи” Љубе Ивановића, представљајући утицај француске уметности за формирање њеног ликовног израза.

Легат Милоша Црњанског представљен је на изложби у складу са чињеницом да се дело Црњанског може дефинисати као путописно и аутобиографско.³⁹ Од оригиналних експоната су изложени лични предмети и цртежи Милоша и Виде Црњански (укључујући цртеже и моделе за лутке које је Вида шила и продавала како би Црњански био слободан да пише). За принтове на сувенирима изабрани су мотиви цртежа Милоша Црњанског с обзиром на то да је сликарство било једно од највећих песникових љубави и преокупација. Сликарски таленат је пренео у прозу, а употребљеној сликарској техници би се могла додати и евентуална музичка партитура.⁴⁰ Овде можемо наслутити и више од сликара-писца, што одговара чињеници да је, осим што је мењао познате књижевне шаблоне, оставио дело, тј. текст који непрекидно добија нова читања и проучавања.

По многима највећи путник у српској књижевности, Црњански је до краја живота са страшћу испитивао различите културе. Неким местима се враћао, а Београд је задржао посебно место на његовој мапи.⁴¹

Тематска колекција Београд логичан је наставак у низу представљања фондова Народне библиотеке Србије (на овом путовању).

У овом сегменту изложбе је из Графичке збирке представљан бакрорез *Belgrad oder der Griechischweissenburg Anzusehen von der Ungarischen seite, über die Sau und Donau* (око 1700), док су из Картографске збирке избор: *Belgrade: Ville forte Capitale de la Rascie*, Херман ван Лун (Париз, 1695), *La Fortezza e la Città di Belgrado: assediata dal Serenissimo Massimiliano Emmanvelle... ed espugnata a di 6 di Settembre dell’ anno 1688*. Јохан Баптиста Гумп (Минхен, 1688), *Eigentlicher und Warhaffter Grundriess der Vestung Belgrad samt der Belagerung* Јохан Георг Пушнер, (Нирнберг, 1717).

Сегменти изложбе су обележени УДК бројевима.

Систем универзалне децималне класификације за обележавање распореда експоната коришћен је имајући у виду да је УДК један од система смештаја библиотечке грађе.⁴²

Потреба да се изгради стабилан и комплетан систем, уз очување и губљење, и жељу и носталгију, постоји и у причи о пра-колекционару.⁴³ Смисао сакупљања предмета није само концентрација на њих, већ разумевање како су ти предмети развијали и еволуирали историјски контекст у коме се колекционира, попут састављања неке огромне слагалице „Филозофија је следећа: све је повезано”.⁴⁴

Комплементарност фондова може се довести у везу са идејом о целокупном уметничком делу, а садржај фондова Народне библиотеке Србије представљен на сувенирима даје наду да се Адорнова иронија о остварењу вагнеровског сна у контексту културних индустрија може избећи уколико је сваки артефакт релевантна приступна тачка.

Сувенири су водич на путовању кроз фондове Народне библиотеке Србије. Ово путовање је комплексније од физичке посете, а успомене укључују и „успомене на успомене”. Границе (између) визуелног и визибилног, као и места сусрета простора и времена, тичу се сваког посматрача.

36 Однос породице Гаталовић у одржавању живим лика и дела Цуце Сокић, као и начин сарадње са Народном библиотеком Србије свакако је нешто вредно посебне пажње.

37 Видети више у Горана Стевановић, *Откривени свет илустрације Љубице Цуце Сокић* (Београд: Народна библиотека Србије, 2019), 60.

38 Што би могло да асоцира на *слику луле*.

39 Иако је критиковао „оне што мешају приватно и јавно”.

40 Како примећује Нина Живанчевић у „Црњанскова проза: приче о мушком”, *Свеске* год 10, бр. 54/55 (2000), 127.

41 Нада Мирков Богдановић, *Лутам, још, витак, са сребрним луком...* (Београд: Народна библиотека Србије, 2018), 9.

42 Ако се сетимо Вавилонске библиотеке, а нарочито *Вавилонске мреже*, овакав распоред указује на смисленост претраживања уколико постоји систем.

43 Како примећује А. Милосављевић анализирајући метафору (повезујући са причом) о Нојевој барци, нав. дело, 13.

44 Angelina Milosavljević, nav. delo, 16.

НАКОНЕ ПОБЛЕТИ

НАУЕЛО

О ПРАЗНИЦЪХ

О ГРОБЪХ И ПЕ

О ДОСАДАХ

О КАЗНЬХ

НАУЕЛО

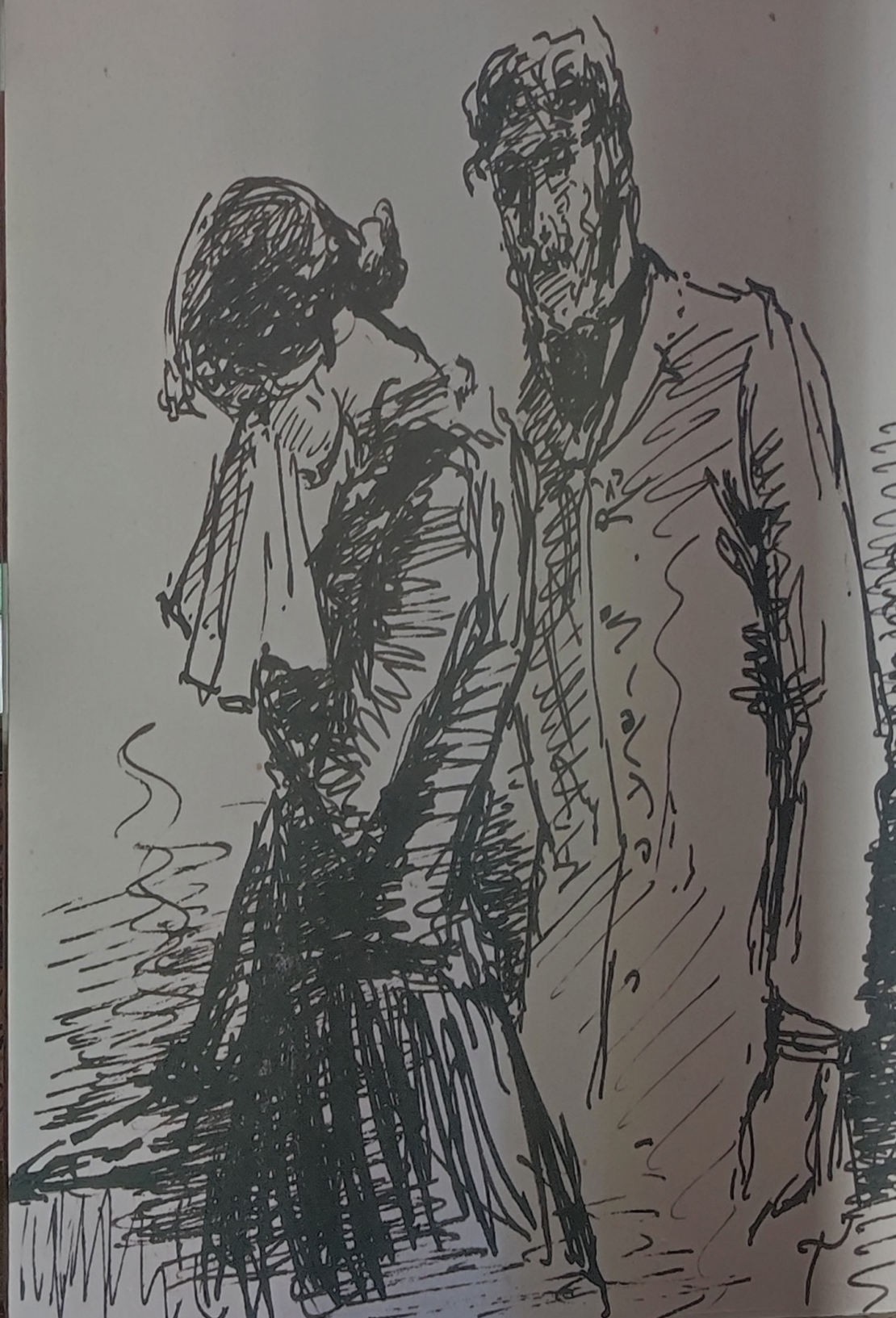
О ДРЪЖИМЫХ

О ВЪБІНСТІВЪХ

О ВЪДАВЛЕННЫ

О РАСВЪЖЕНІИ

О ХИРОТЪХ И СОУЛІС

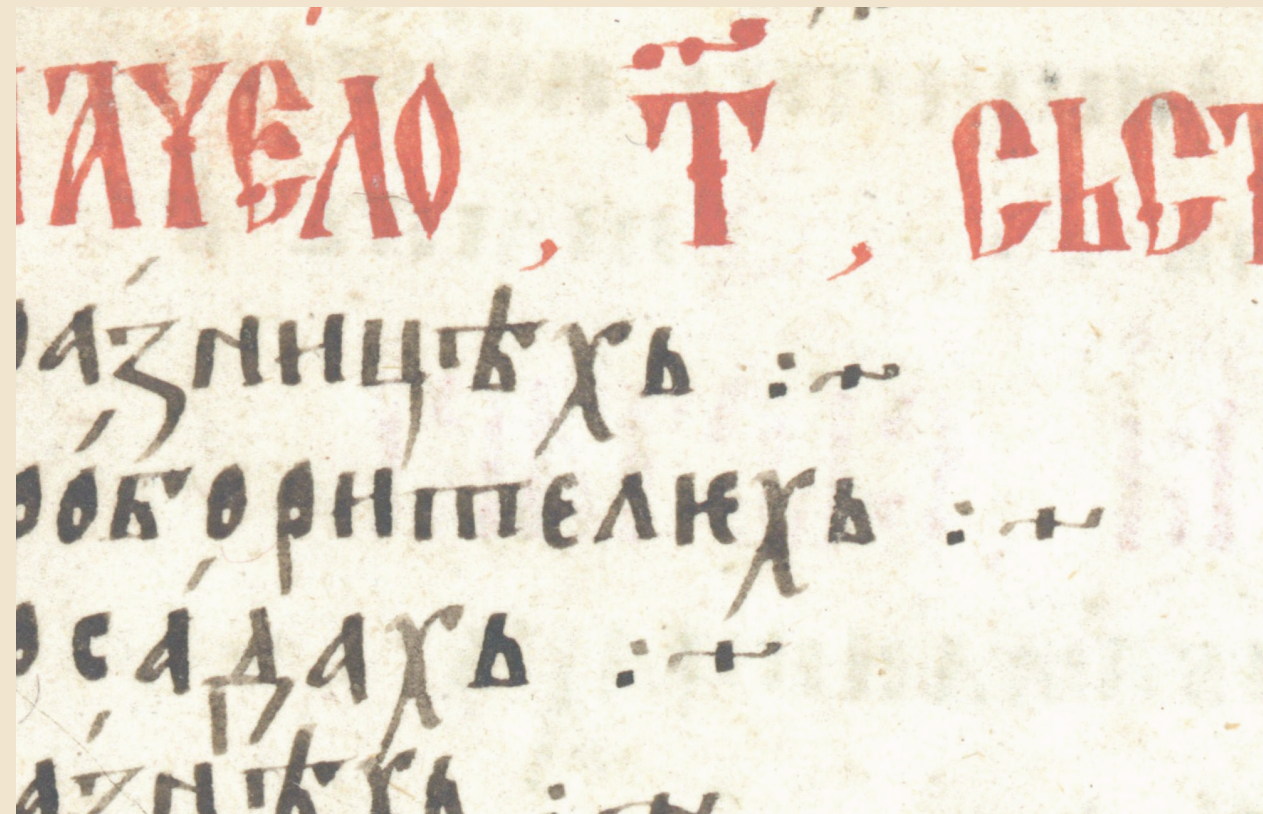
741.9 Црњански М.

СТАЛНЕ КОЛЕКЦИЈЕ
ПО ЗБИРКАМА

091=163.1(497.11)

ЗБИРКА РУКОПИСНИХ КЊИГА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

Синтагма Матије Властара (из Призренског рукописа Душановог законодавства)

Призренски рукопис Душановог законодавства је писан у другој четвртини XVI века (1525/1530), српском редакцијом старословенскога језика.

Поред текста кратке редакције „Синтагме Матије Властара”, Призренски рукопис садржи „Правила Светог Јована Посника”, „Питања и одговоре о цркви Светог Василија Великог”, „Јустинијанов закон”, „Законик цара Стефана Душана”, кратко правило у вези са постом и посланицу патријарха Генадија.

Сигн. НБС Рс 688; COBISS ID 128539404

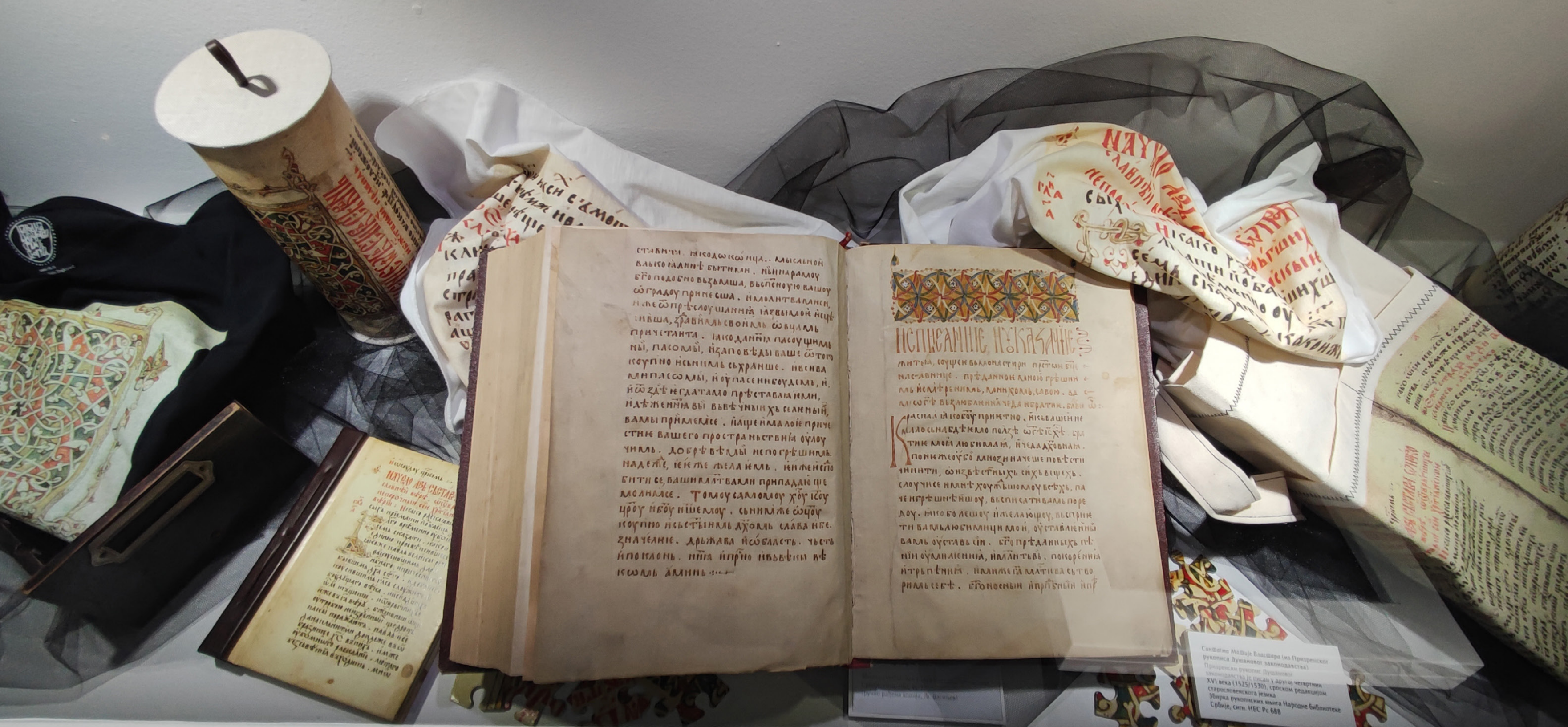
ИСПОВѢДАНІЕ

...и, соущи в алоястири прѣтѣхъ бже ...

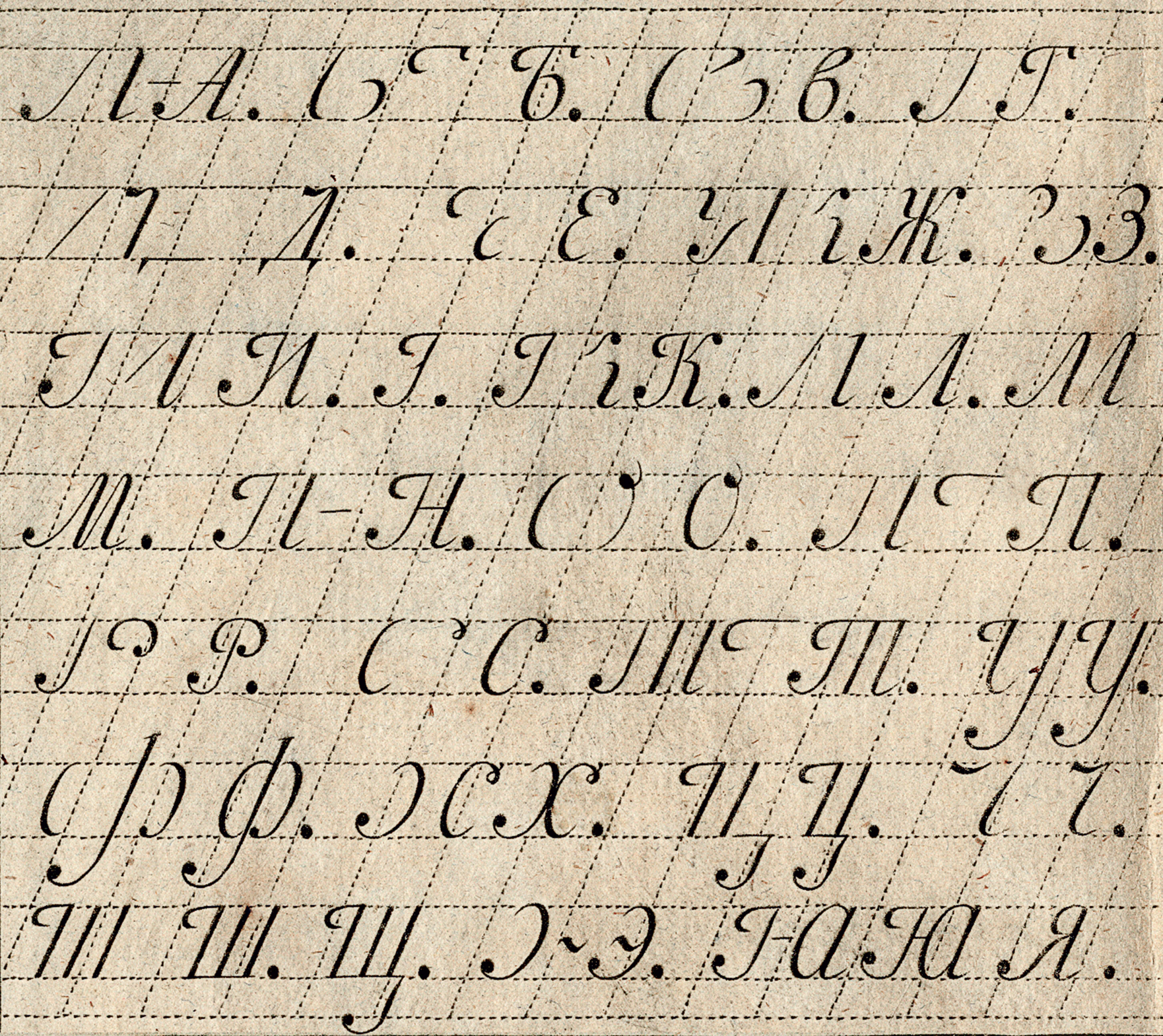
...и, соущи в алоястири прѣтѣхъ бже ...

ПЛЮС
 СЛАВНѢ
 НЕПОРОЧНѢ
 НИКАКО РАКА
 СЫХА ПРЕМАШН ПОВАЕ
 ЛГО ВРѢМЕННО ОУБ
 СКАЗАТИ. КАКО И ЖЕ

[illegible]

Синџио Машије Влашћара (из Призренског
рукописа Душановог законодавства)
Призренски рукопис Душановог
законодавства је писан у другој четвртини
XVI века (1525/1530), српском редакцијом
старословенског језика
Збирка рукописних њима Народне библиотеке
Србије, ситн. НБС Рс 688

003.077:003.349(=163.41)

ЗБИРКА СТАРЕ И РЕТКЕ КЊИГЕ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

Калиграфија, Захарија Орфелин

Захарија Орфелин је бакрорезну *Калиграфију* урадио по поруџбини Илирске дворске депутације у Бечу и штампао је у својој Бакарној типографији у Сремским Карловцима 1778. године.

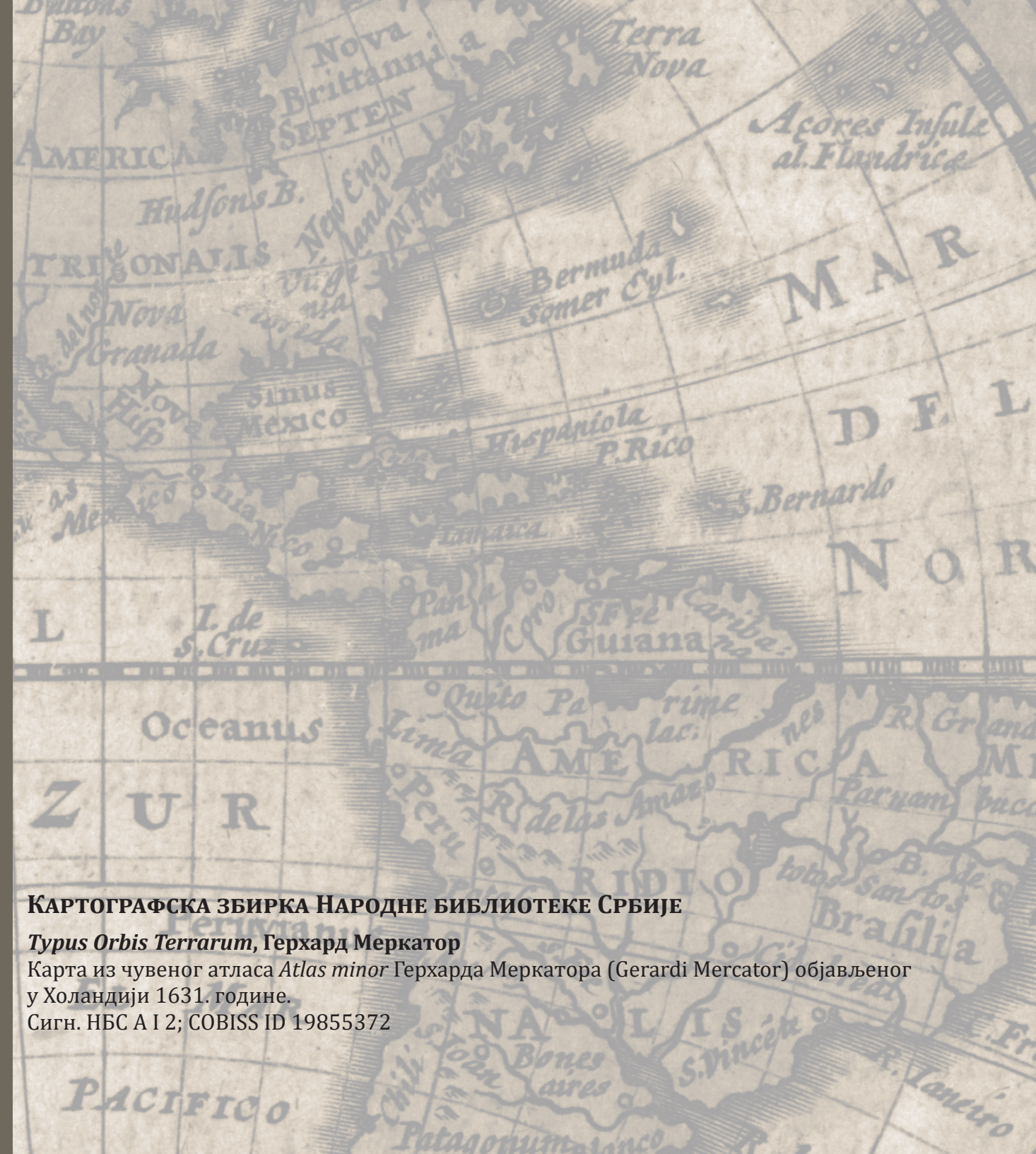
Сигн. НБС С II 887; COBISS ID 84962567

912(100)

КАРТОГРАФСКА ЗБИРКА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

Typus Orbis Terrarum, Герхард Меркатор

Карта из чувеног атласа *Atlas minor* Герхарда Меркатора (Gerardi Mercator) објављеног у Холандији 1631. године.

Сигн. НБС А I 2; COBISS ID 19855372

НАРОДНА
БИБЛИОТЕКА
СРБИЈЕ
БЕОГРАД

Типус Orbis Terrarum, Гуга Мориатор
Карта из шестог издања Атласа, који Гуга
Мориатор (Guglielmo Morisot) издао је
у Холандији 1631. године.
Карта је садржала и описе свих
Србија, сав. НБС, А 1.2

Typus Orbis Terrarum, Герард Меркатор
Карта из чувеног атласа Atlas minor Герарда
Меркатора (Gerardi Mercator) objavljenog
u Holandiji 1631. godine
Kartografska zbirka Narodne biblioteke
Srbije, sign. HSC A 12

74/76(497.11)

ГРАФИЧКА ЗБИРКА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

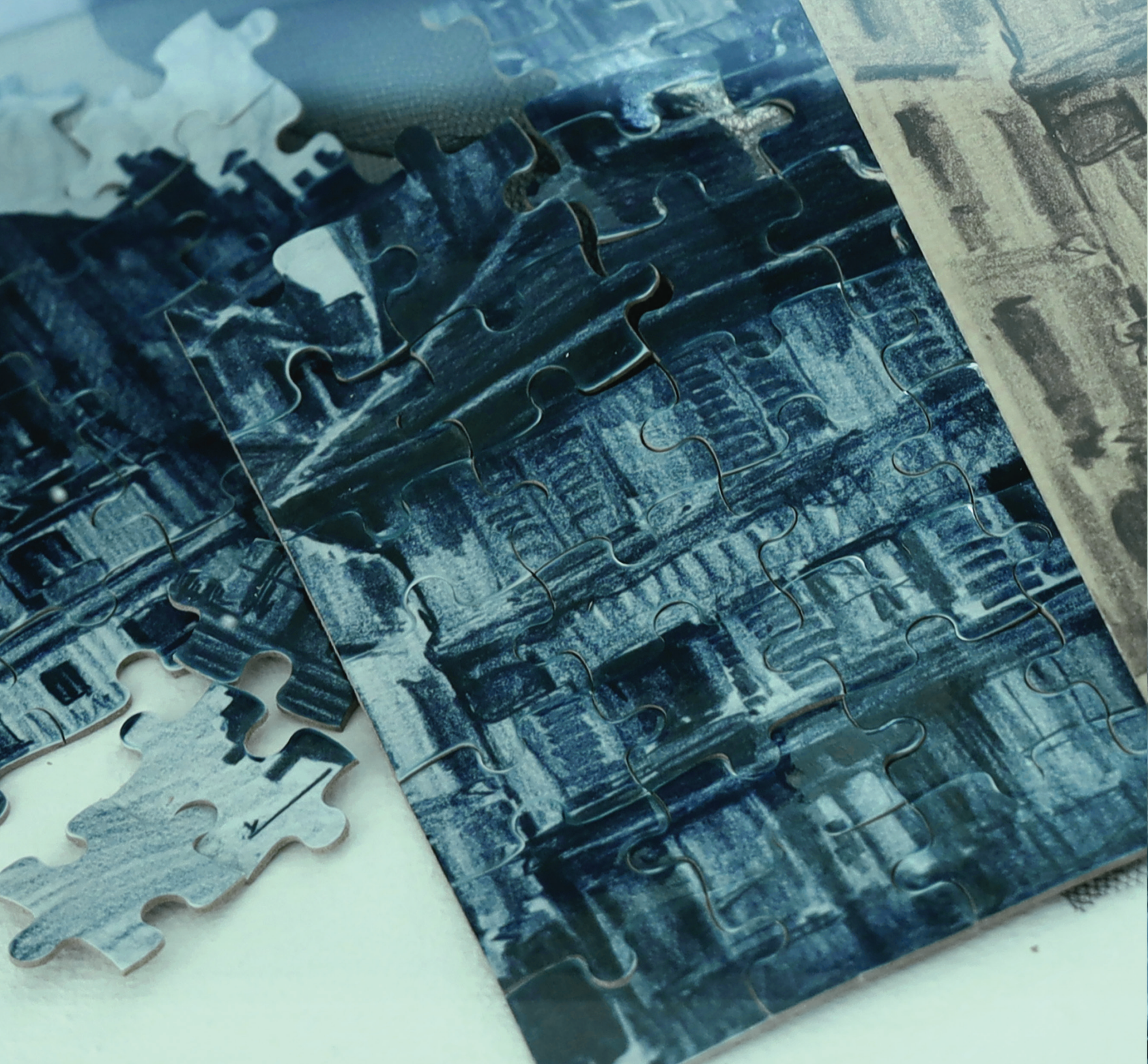
Цртежи Љубе Ивановића

Цртежи и графике Љубомира Ивановића (1882–1945), који заузимају посебно место у Графичкој збирци Народне библиотеке Србије, могу се класификовати у четири групе: цртежи на папиру рађени графитном оловком, по приступу и начину реализације типични Ивановићеве радови; цртежи на папиру рађени као илустрације за дневни лист *Политика*; блокови са цепним скицама; графички листови. Лична архива Љубомира Ивановића која се чува у Одељењу посебних фондова Народне библиотеке Србије подељена је у десет група докумената: фотографије са репродукцијама дела; уметникова кореспонденција, лична документа и фотографије; каталози изложби на којима је Ивановић учествовао; публикације и каталози страних уметника; плакати Ивановићевих изложби; позивнице за изложбе; уметникова хемеротека; исечци са Ивановићевим објављеним цртежима, графикама и илустрацијама; издавачки каталози књига; туристички водичи.

75.056 Сокић Љ.

ЛЕГАТ ЉУБИЦЕ ЦУЦЕ СОКИЋ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

Поклон породице Гаталовић

Легат Љубице Цуце Сокић (1914–2009) поклон је породице Гаталовић Народној библиотеци Србије. Садржи личну библиотеку коју чини: преко 3000 књига и часописа; луксузне монографије сликара; ликовни каталози; књиге које је уметница илустровала; преко 800 оригиналних илустрација, цртежа и скица уметнице за дечје књиге и часописе; предмети из атељеа, сликарске четкице и палете, сликарска блуза; *Аутопортрет у зеленој блузи*; графика *Нарови*; фотографије и неколико слика мањег формата.

У оквиру Легата се налази и слика *Бела ћаса* коју је уметница лично поклонила Народној библиотеци Србије.

НАРОДНА
БИБЛИОТЕКА
ОРИЈЕ
БЕОГРАД

ЛЕГАТ МИЛОША ЦРЊАНСКОГ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

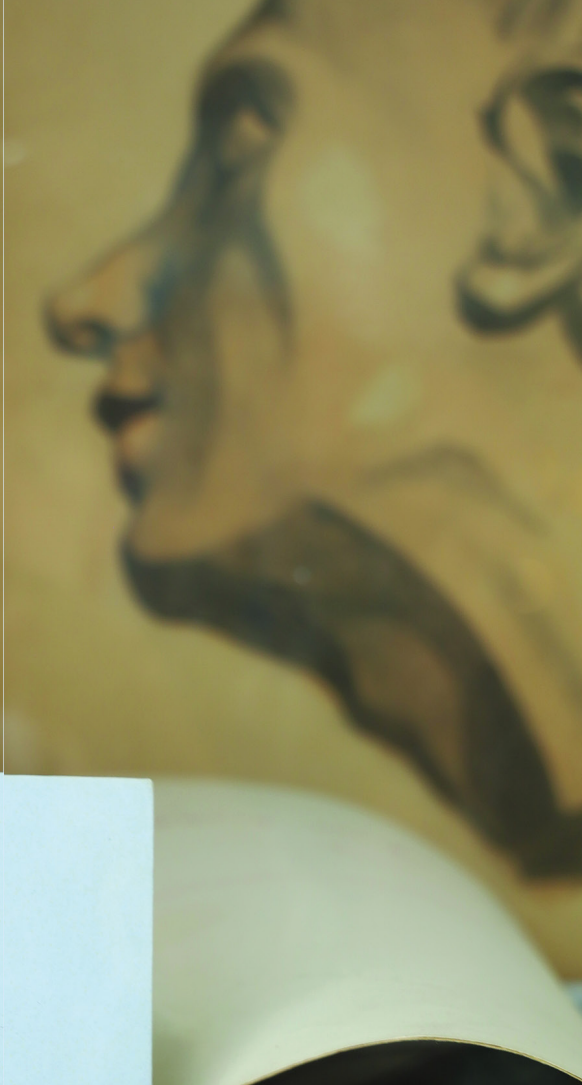
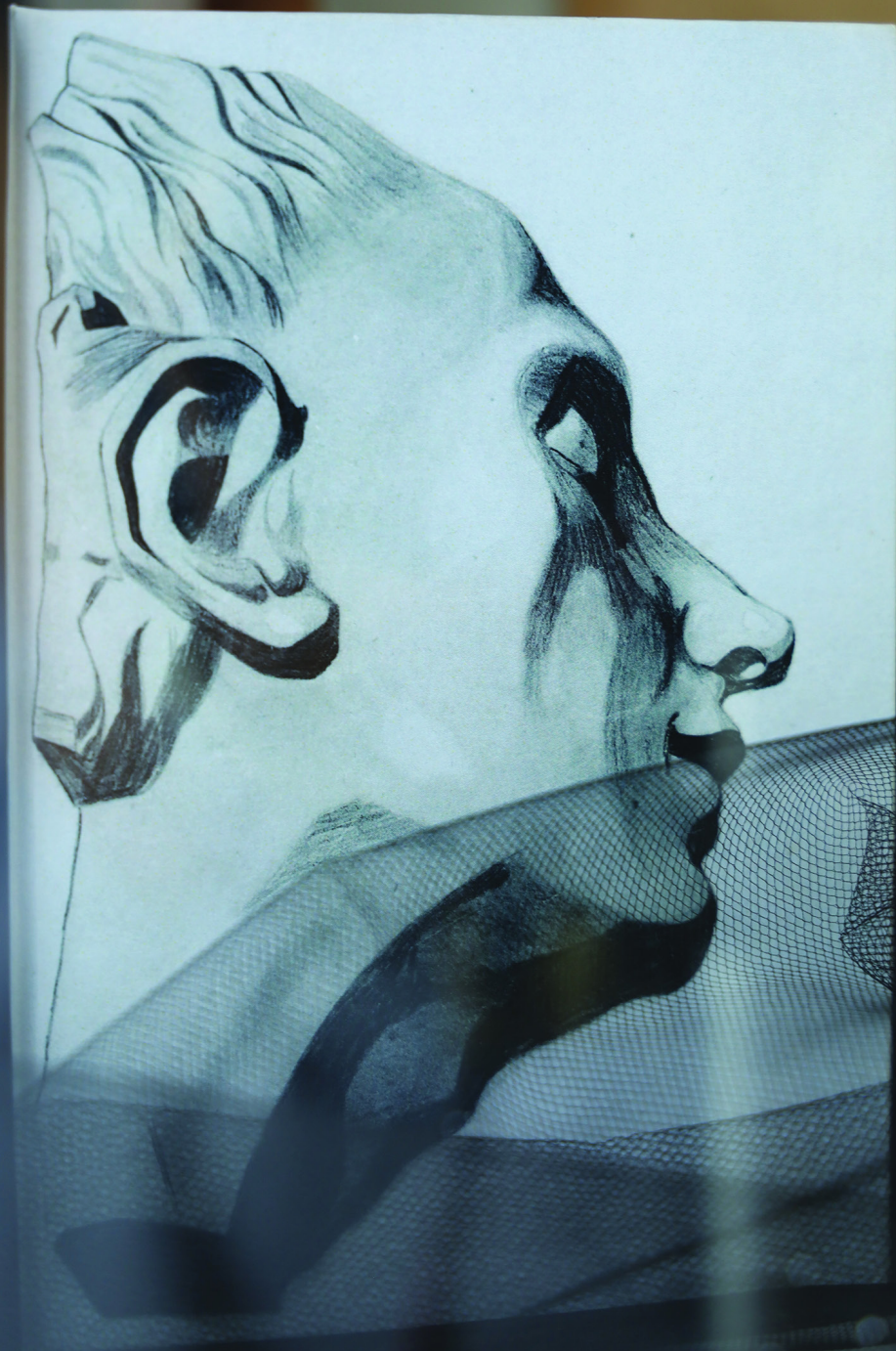
Цртежи и лични предмети Милоша и Виде Црњански

Легат Милоша Црњанског (1893–1977) састоји се из личне библиотеке (књиге из личне библиотеке често су обележене његовим специфичним ознакама), рукописне заоставштине књижевних дела и преписке Милоша Црњанског, збирке фотографија (личних и породичних, као и фотографија чији је аутор сам Црњански), збирке цртежа из школских дана, личних докумената, и предмета, радног стола и комодe. Одлуку да се његова заоставштина чува у Народној библиотеци Србије донео је лично Црњански „у корист српске књижевности“, како пише по његовој жељи у тестаменту Виде Црњански.

(Објављени су штампани каталози личне библиотеке, 1995, и рукописа 2011. године.)

Народна
Библиотека
Српске
Београд

Цршежи и лични предмети Милоша
и Виђе Црњански

Легат Милоша Црњанског
Народне библиотеке Србије

УМЕТНИЧКА ЗБИРКА НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ

Антон Хутер, *Народна библиотека после пожара, 1941.*

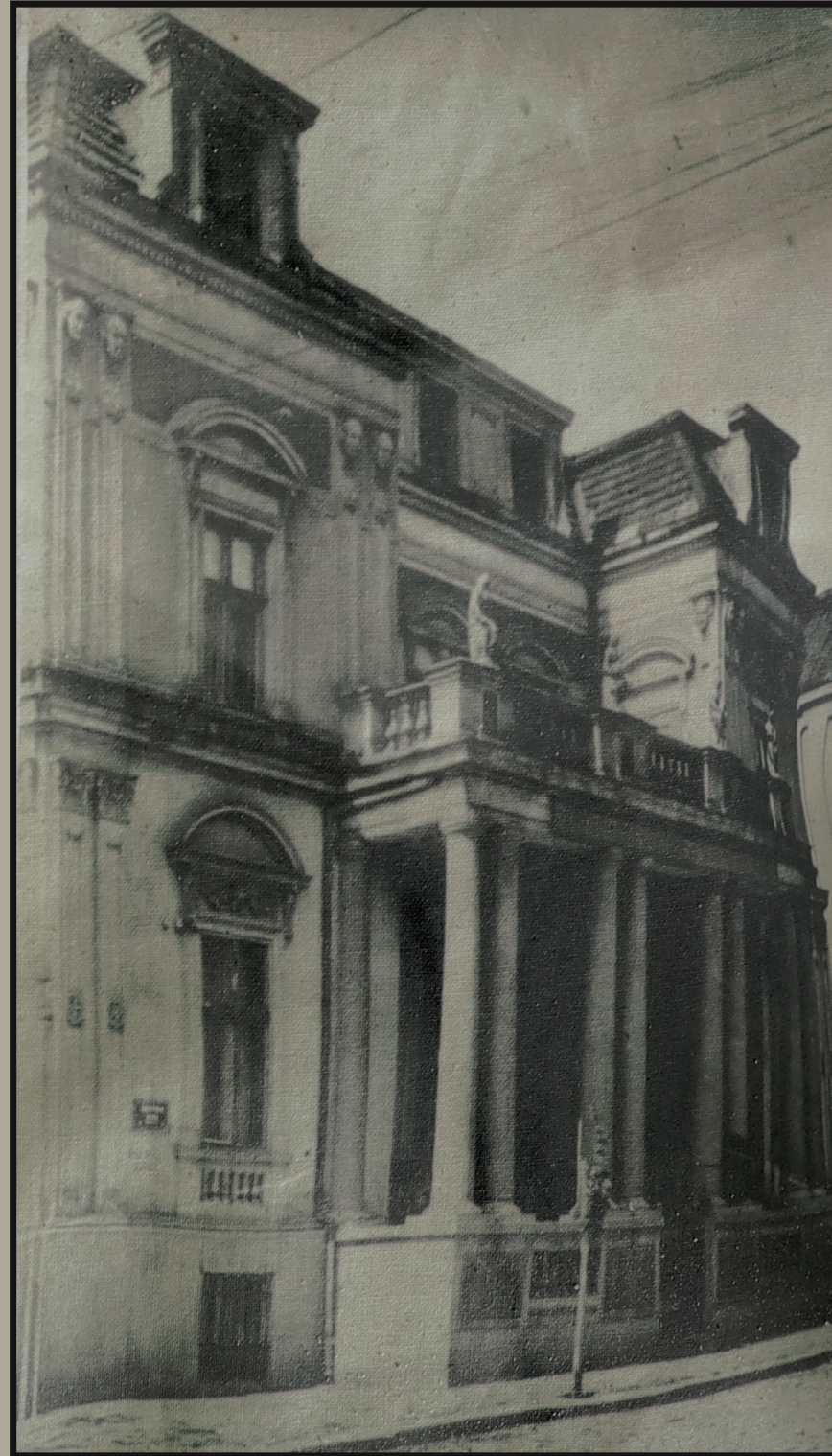
уље на платну, 73 x 93 cm

Инв. бр. НБС С 29

НАРДНА
БИБЛИОТЕКА
СРБИЈЕ
БЕОГРАД

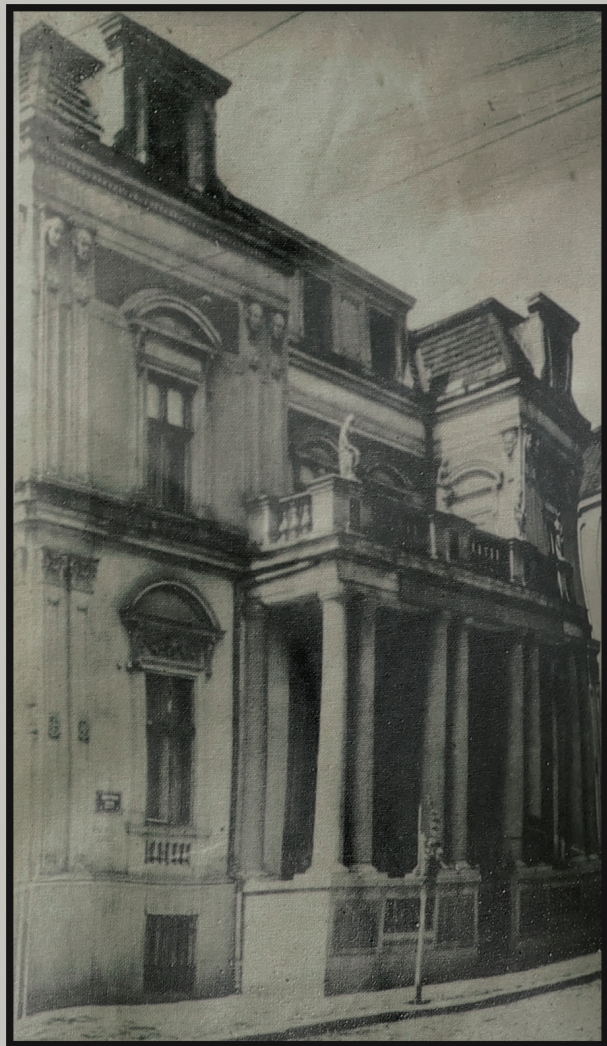

**ЗБИРКА ФОТОДОКУМЕНАТА
НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ**

**Зграда Народне библиотеке Србије на
Косанчићевом венцу око 1935. године**
Сигн. НБС Ф 1 COBISS ID 78126604

Зграда Народне библиотеке Србије на
Косанчићевом венцу око 1935. године

Збирка фотодокумената
Народне библиотеке Србије, сигн. Ф 1

BELGRAD

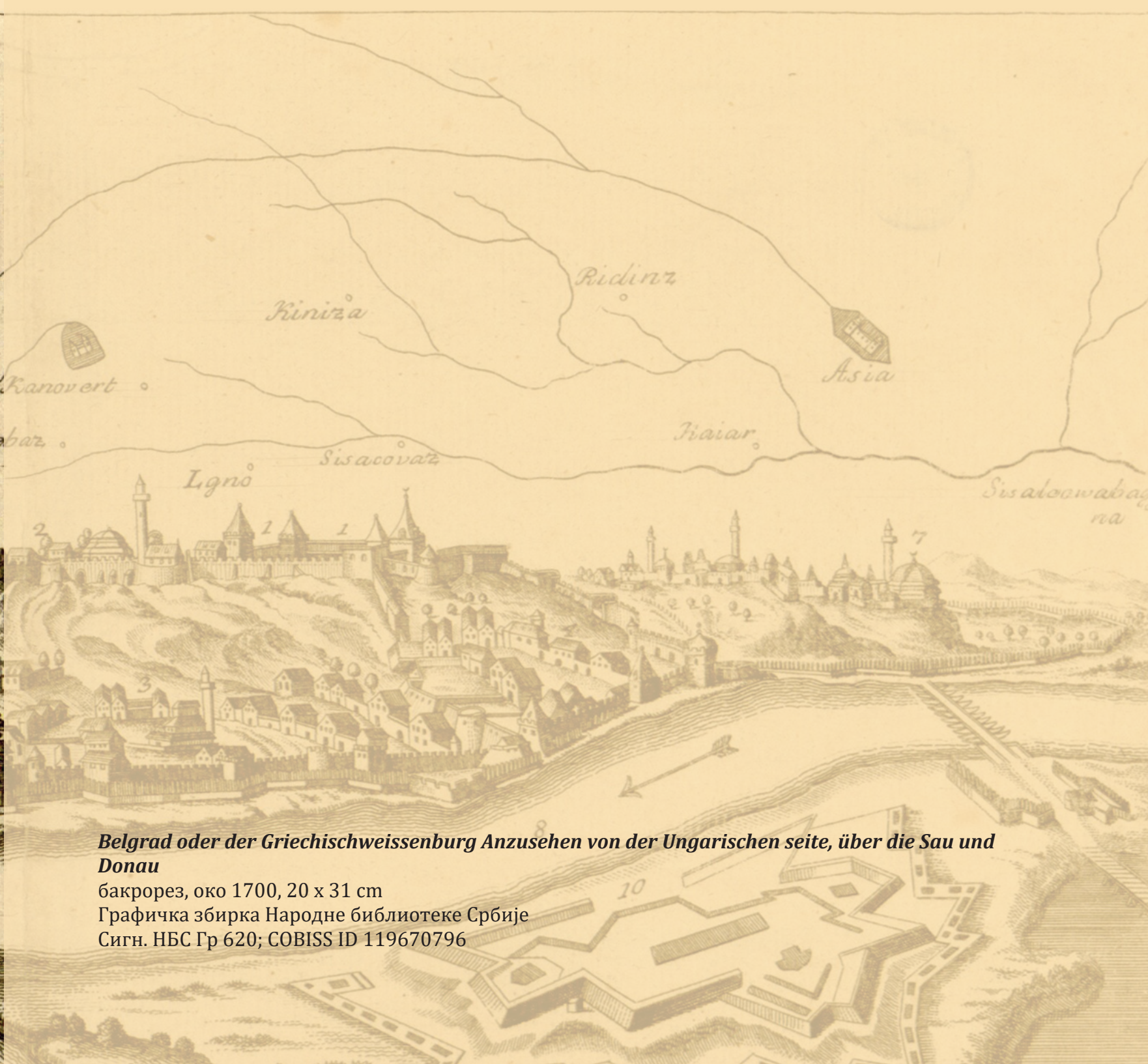

Тематска колекција
БЕОГРАД

BELGRAD.

oder Griechischweissenburg.
Anzusehen von der Ungarischen
Seite, über die Sau und Donau.

1. Das Schloß.
2. Die Vestung.
3. Die Wasserstadt.
4. a parte Einschluß.
5. Ein angehängter Zwinger.
6. Des Commandanten Hauß.
7. Die Vornehmste Moscheen.
8. Der Sau Fluß.
9. Der Dohnaufluß.
10. Das Werk über die Sau.
1. Das Werk über die Dohnau.
2. Zigeiner Insel.

Belgrad oder der Griechischweissenburg Anzusehen von der Ungarischen Seite, über die Sau und Donau

бакорез, око 1700, 20 x 31 cm

Графичка збирка Народне библиотеке Србије

Сигн. НБС Гр 620; COBISS ID 119670796

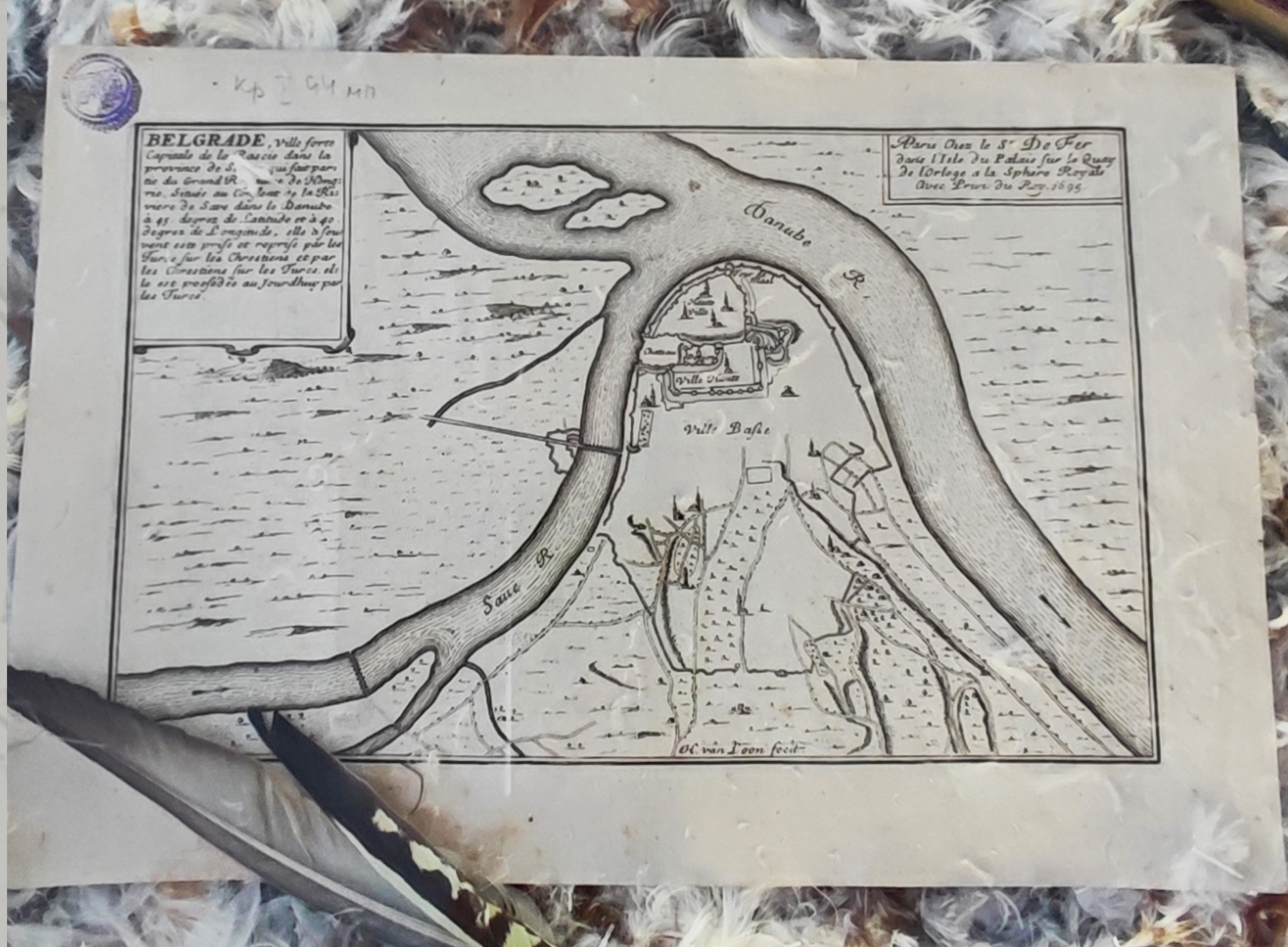
Belgrad oder der Griechischweissenburg Anzusehen
von der Ungarischen seite, über die Sau und Donau
Бакорез, око 1700, 20 x 31 cm
Графичка збирка
Народне библиотеке Србије, сигн. Гр 620

Belgrade: Ville forte Capitale de la Rascie

Херман ван Лун, Париз, 1695.

Картографска збирка Народне библиотеке Србије

Сигн. НБС Кр I 44; COBISS ID 19378956

J. Gump Militaris et Civilis Architect: delinc.

La Fortezza e la Città di Belgrado : assediata e
Serenissimo Massimiliano Emmanuelle...
ed espugnata a di 6 di Settembre dell' anno 1688.
Johan Baptist Gump, Minchen, 1688.
Картографска збирка
Народне библиотеке Србије,
сигн. Кр II 600 (репринт Кр III 1035)

Belgrad

Donau

Fluß

Sava

Fluß

ЛИТЕРАТУРА:

- Adorno, Teodor i Maks Horkhajmer. „Kulturna industrija”. U *Studije kulture: zbornik*, priredila Jelena Đorđević, 66–99. Beograd: Službeni glasnik, 2008.
- Башић, Љиљана и Славен Попара и и Марија Богдановић. *Графички омнибус: Љубомир Ивановић, Михаило С. Петров, Ђорђе Андрејевић Кун* (Београд: Народна библиотека Србије, 2016).
- Bogdanović, Kosta, *Vizibilnost latentnog dinamizma u statičkim formama*. Čačak: Centar za vizuelnu kulturu i istraživanja „Krug”; Fabrika hartije, 2002.
- Брковић, Љиљана. *Предметна класификација – предметни каталог: 2.* измењено и допуњено изд. Напомене уз текст, прилагођавање и избор примера Драгиња Витковић и Нађа Стојковић-Јовановић. Београд: Народна библиотека Србије, 2018.
- Bodrijar, Žan „Moda ili čarolija koda” *Polja* god. 337, br. 394 (1991): 440–443.
- Bodrijar, Žan, *Simulakrumi i simulacija*. Novi Sad: Svetovi, 1991.
- Bulatović, Dragan. „Muzealizacija stvarnije budućnosti. Baština i resurs”, *Muzeji* 2 (2009): 7–15.
- Erdei, Ildiko. *Antropologija potrošnje*. Beograd: Biblioteka XX vek; Knjižara krug, 2008.
- Живанчевић, Нина. „Црњански – велики метафизичар”. *Свеске* год. 9, бр. 38, (1997): 237–243.
- Живанчевић, Нина. „Црњанскова проза: приче о мушком”. *Свеске* год. 10, бр. 54/55, (2000): 121–127.
- Kara-Pešić, Ivo „Ontolog široke ruke: teorija predmeta Aleksijusa Majnonga”. *Theoria* god. 53, br. 2 (2010): 19–37.
- Milosavljević, Angelina „Starinarenje kao heritološka disciplina. Između impulsa i koncepta”. У *Традиционално и савремено у уметности и образовању*, уредници Драгана Цицовић Сарајлић, Вера Обрадовић, Петар Ђуза, 11–21. Косовска Митровица: Факултет уметности Универзитета у Приштини, 2018.
- Мирков Богдановић, Нада. *Лутам, још, витак, са сребрним луком...* Београд: Народна библиотека Србије, 2018.

- Павић, Милорад, *Роман као држава и други огледи*. Београд: Плато, 2005.

- Svenonijus, Ilejn. *Intelektualna osnova organizovanja informacija*. Prevela s engleskog Ljiljana Kovačević. Beograd: Narodna biblioteka Srbije: Clio, 2007.

- Стевановић, Горана, *Откривени свет илустрације Љубице Цуце Сокић*. Београд: Народна библиотека Србије, 2019.

- Стојковић-Јовановић, Нађа „Сувенири са мотивима из посебних збирки као вид промоције културне баштине”. У *Посебне збирке у контексту заштите културног наслеђа и као подстицај културног развоја: зборник радова са међународне конференције Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије*, Београд, 2–4. октобар 2017. уредници Маша Милорадовић, Дејан Вукићевић, 687–698. Београд: Народна библиотека Србије, 2019.

- Фуко, Мишел. *Археологија знања*. Превод са француског Младен Козомара. Београд: Плато; Сремски Карковци; Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Сојановића, 1998.

- Hajdeger, Martin. *Poljski put*. Preveo sa nemačkog Dušan Đorđević Mileusnić. Čačak: Dom kulture, 1992.

- Хајдегер, Мартин. *Шумски путеви*. Превод с немачког Божидар Зец. Београд: Плато. 2000.

- Црвчанин, Милица, *Тезаурус за ликовне уметности: методологија израде*. Београд: Народна библиотека Србије, 1983.

Ауторка изложбе и каталога,
концепта и дизајна сувенира
Нађа Стојковић-Јовановић

**Успомене Куће књиге или
Био(библио)графски објекти**

Издавач
Народна библиотека Србије
Скерлићева 1, Београд
www.nb.rs

Главни и одговорни уредник
Владимир Пишталo

Уредник
Драган Пурешић

Рецензент
проф. др Ангелина Милосављевић

Дизајн изложбе
Милош Нинковић
Марија Богдановић

Лектура и коректура
Драгана Перуничих

Фотографија и дизајн каталога
Биљана Ракочевић

Штампа
Ретро принт, Београд

Тираж
300

ISBN 978-86-7035-477-7

CIP - Каталогизација у публикацији